

A közzététel időpontja: 2021. július 16.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2022. január 1.

JUDAISZTIKA

RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNY

Bevezetés

Az érettségi tételek összefoglalják a judaisztika tárgy lényegi elemeit. A zsidó vallás egyfelől egy, a mindennapokban megélt előírásrendszer, másfelől a spiritualitás forrása. Hitünk három alapon nyugszik: a tér, az idő és az ember szentségén.

Tér, mint a Szentföld, illetve a jeruzsálemi Szentély helye.

Idő, mint az Isten által kijelölt Sábát, illetve az emberek által meghatározott ünnepek ideje, s az ezekből fakadó szellem fontossága.

Ember, mint Isten képmása, mely képesség az Istenhez való közeledése a parancsolatok (micvák) által. Ez történhet közösségi szinten is, a micvák szellemében irányító vezetők segítségével.

A) KOMPETENCIÁK

A középszintű vizsga az érettségiző jelöltektől pontos ismereteket, megfelelő kifejezőkészséget, az elemzés, rendszerezés alapvető egyszerűbb formáját várja el.

A vizsga célja, hogy az érettségiző diák számot adjon arról, hogy

- rendelkezik a zsidó élet és gondolkodásmód kialakításához szükséges alapfogalmakkal,
- érti és használni tudja az alapvető judaisztikai szaknyelvet és fogalmakat,
- rendelkezik alapvető Bibliaismerettel,
- ismeri a zsidó naptárt és a zsidó ünnepeket,
- tisztában van a zsidó élet fontosabb állomásaival,
- tudja a kóserság alapelemeit,
- rendelkezik alapvető ismeretekkel a zsidó otthon és a zsinagóga vonatkozásában,
- felismeri a parancsolatok hatását a mai életünkre,
- ismeri a zsidó történelem fontosabb eseményeit és összefüggéseit,
- érzékeli a zsidó etika és filozófia sajátosságait,
- jellemezni tudja a magyarországi zsidóságot irányultsága, szervezetei alapján,
- tisztában van a zsidó állam létével,
- képes ismereteit a dialógus szellemében, mások számára is közvetíteni.

B) TÉMAKÖRÖK

A bevezető gondolatok alapján, a *tér – idő – ember, mint egyén – ember és közössége* átfogó elemek köré építve az érettségi témakörök és követelmények a következők:

Témakör	Követelmények
1. A zsidó naptár	- Csillagászati háttér: <i>nap, hét és hónap meghatározása holdciklus, napciklus magyarázata</i>
	- Újhold: <i>tanúskodás, kihirdetés, Hillél reformja, újholdi liturgia és szokások</i>
	- Naptárismeret: <i>hónapok felsorolása, és ünnepeik megnevezése</i>
	- Különleges évek: <i>Szombat év, Az 50. év, szökőév - Smitá és Jovél évek</i>
	Fogalmak: újhold, a hónap megszentelése, dicsőítő zsoltárok, újhold megszentelése, szökőév (ros hodes, kidus háhodes, Hálél, kidus levána, sáná meuberet)
2. A három zarándokünnep	- Peszáh: <i>az ünnep forrása, a kovásztalanítás folyamata, a pászka (mácá) készítése, a szédereste lefolytatása, az egyiptomi kivonulás történetét tartalmazó könyv, a Hágádá ismerete, az ünnep különböző nevei és liturgiája, a félünnep</i>
	- Sávuot: <i>omerszámlálás, Lag baOmer, az ünnep forrása, a Tóraadás története, a Tízparancsolat jelentősége, a parancsolatok (micvák) felosztása, a betérés fogalma, az ünnep szokásai, az ünnep különböző nevei</i>
	- Szukot: <i>az ünnep forrása, a sátor jellemzői, a négy fajta növény, a félünnep, az ünnep nevei, Smini Áceret és Szimhát Torá</i>
	Fogalmak: pészahi előkészületek, négy pohár bor, négy fiú, ómerszámlálás, 613 parancsolat, sátor, körmenet, Tóra örömmünnepe, kohanita áldás, halottakra való emlékezés, az omerszámlálás 33. napja (szfirát háomé, tárjág micvot, hákáfot, birkát kohanim, mázkir, lag baomer)
3. Örömmünnepek	- Hanuka: <i>történelmi háttér, a gyertyagyújtás szertartása, az ünnep liturgiája, az ünnep folklórja</i>
	- Purim: <i>történelmi háttér, Eszter böjtje, a Megila olvasás szabályai, a négy purimi parancsolat (micva), az ünnep liturgiája és folklórja</i>
	Fogalmak: Makkabeus felkelés, hanukai csoda, gyertyagyújtással kapcsolatos előírások, Eszter története, ajándékozás, ünnepi lakoma (pirszuméj niszá, nérot micvá, Megilat Eszter, misloách mánot, mátánót leevjonim, szeudát purim)
4. Nagyünnepek	- Zsidó Újév, (Ros háSáná): <i>forrása, jelentősége, a sófárfújás szabályai, szertartás és liturgia, szimbolikus ételek</i>
	- a megtérés tíz napja: <i>szlihot, kivré cádikim, betoldások az imában, Gedáljá böjtje, Sábát Tsvá</i>
	- Engesztelés Napja (Jom Kipur): <i>az ünnep szabályai, szertartása és liturgiája, egyéb szokásai</i>

	<p>Fogalmak: mézes alma, bűneinktől való megválás, fogadalmak feloldása, ünnepi viselet, Jónás könyve, kohanita áldás (táslich kápárot, hátárat nedárim, kitli, Kol Nidré, Neilá, Joná, Birkát Kohánim)</p>
5. Szombat (Sábát)	- forrás: <i>Sábát a Tórában</i>
	- szabályok: <i>a Sábát törvényei, a Sábát ünnepi rendje,</i>
	- liturgia: <i>szertartások, áldások, használati eszközök</i>
	- Sábát, mint pihenőnap: <i>a Sábát jelentősége a zsidó családban és a zsidó nép történetében</i>
	<p>Fogalmak: szombat (Sábát) fogadása, szombat (Sábát) szentelés, 39 munkatilalom, hetiszakasz, prófétai szakaszok, életmentés, (Sábát) szombati előkészületek, szombati (Sábát) lakomák, szombat (Sábát) búcsúztatás (kabalat Sábát, kidus, párását hasávua, háftará, pikuah nefes, hávdálá)</p>
6. A zsidó étkezési szokások - Kóserság (Kásrut)	- kóser fajták: <i>állatok és halak, ismertetőjegyek</i>
	- kóserolás: <i>hús és edények, a kóser vágás</i>
	- kóser konyha: <i>tejes és húsos, berendezés</i>
	- a kóserság jelentősége: <i>a családban és a közösségben</i>
	<p>Fogalmak: „Ne főzd a gödölyét anyja tejében,” kóser bor, főzési szabályok, tejes - húsos szétválasztása, fogyasztható húsok, egyéb étkezési törvények (jájin neszech, bisul nochri, nevelá, tréfli, sechitá, tvilát kélim, hálávi, bászári)</p>
7. Zsidó szimbólumok és kegytárgyak	<p>Fogalmak:</p>
	- szimbólumok: <i>Izrael térképe és lobogója, Függetlenségi Nyilatkozat, Dávid csillag</i>
	- kegytárgyak: <i>imaszíjak, imalepel, szemlélőrojtok, ajtóra helyezett pergamentekercs, Tóratekercs és tartozékai, a fejfedő, hanukai gyertyatartó, kosszarvból készült kürt, serleg, naptár, illatos fűszer, pálmaág, kalács, (kalács)takaró, Szent könyvek, (tfilin, tálit, cicit, mezuzá, kipá, hánukiá, sófár, szidur, máhzor, luách, beszámim, luláv, bárhesz, bárhesztakaró, Tánáh)</i>
8. A zsinagóga és kialakulása	- Pusztai Szentély (Miskán): <i>forrása, terve, kivitelezője, berendezési tárgyak</i>
	- Jeruzsálemi Szentély: <i>építői, helye, célja és funkciója, történelmi háttér</i>
	- Zsinagóga: <i>célja és funkciója, berendezési tárgyai, tisztviselői, művészete, a zsinagóga, mint közösségi központ</i>
	<p>Fogalmak: oltár, gyertyatartó, Frigyszekrény, Tóraolvasó asztal, emelvény, a közösség és az előimádkozó helye, (bét hámikdás, bét kneszet, mizbéách, menóra, áron, sulhán, bimá, ezrát násim, minján, ámud)</p>
	- közösségi élet: <i>jótekonyság, közösségi ima</i>

9. A zsidó közösség és a zsidó otthon	- családi élet: <i>vendégfogadás, szemérmesség, tisztasági törvények</i>
	Fogalmak: jócselekedetek, adomány, közösségi ima, szemérmesség, rituális tisztasági előírások a családban (gemilut hászádim, cedáká, tfilá becibur, cniut, táhárát hámisspáchá)
10. A zsidó élet körforgása	- születés: <i>Körülmetelés (brit milá), névadás, az elsőszülöttek megváltása, a zsidó név jelentősége</i>
	- búcsúzás: <i>halál és temetés</i>
11. A zsidó esküvő	Fogalmak: körülmetelés, temető, sírkő, temetés (brit milá, bét háhájim, mácévá, kvurá)
	- párválasztás: <i>szabályok, felkészülés az esküvőre</i>
	- esküvő: <i>szabályok és szertartások, a résztvevők és feladataik</i>
	- házasságlevél: <i>szabályai szerkezete, tartalma</i>
12. Gyász és böjt	Fogalmak: rituális fürdő, eljegyzés, gyűrűátadás, házasságlevél, vőlegény, menyasszony, tanuk, férj, feleség, házi béke, válólevél (mikve, éruszin, kidusin, „háré át mekudest li...”, ketuvá, hátán, kálá, édim, éset is, slom bájit, get)
	- közösségi gyász: <i>böjtnapok (Gedáljá, Tévét 10., Támuz 17., Áv 9.), Jom háSoá</i>
	- egyéni gyász: <i>a temetés és a gyász szabályai</i>
	Fogalmak: böjt, Szentély pusztulás, a halott előkészítése a temetésre, gyász, halálozási évforduló, gyászbeszéd (com, hurbán, táhárá, kádis, jórcájt. heszped)
13. A zsidó nép gyökerei	- ösatyák: <i>történetük, szerepük a zsidó nép formálásban, leszármazottaik</i>
	- ősanák: <i>történetük, szerepük a zsidó nép formálásban, leszármazottaik</i>
	- a zsidó törzsek: <i>kialakulásuk, a lévi törzs szerepe</i>
	Fogalmak: Ősapák, ősanák, kohániták, leviták, izraeliták (Ávot, imáhot, Kohén, Lévi)
14. A zsidó nép őstörténete	- Egyiptom: <i>a fogság évei</i>
	- Exodus: <i>a kivonulás története, kinyilatkoztatás, néppé válás</i>
	- vándorlás: <i>negyven év a sivatagban, fontos események</i>
	Fogalmak: egyiptomi fogság, a tíz csapás, kivonulás Egyiptomból, kinyilatkoztatás, manna (gálut micráim, jeciát micrájim, Mátán Torá, mán)
15. A parancsolatok (micvák)	- A micvák besorolása: <i>A tórai és rabbinikus parancsolatok, parancsoló és tiltó micvák</i>
	- A micvák jelentése: <i>kapcsolat Isten és ember között, a micvák, mint a zsidó élet formálói</i>
	Fogalmak: 613 parancsolat, a Tóra áldásai

	(tárjág micvot, birkát háTorá)
16. Honfoglalás	- Józsuá: <i>a zsidó nép új vezetője, a Szentföld meghódítója</i>
	- A hódítás: <i>a kánaáni népek, az ország felosztása, a bírák kora</i>
	Fogalmak: Jerikó, Jordán, Simon, filiszteusok, békeajánlat és háború (Jerichó, Járden, Simson, plistim)
17. A zsidó nép vezetői	- Kohén: <i>kötelességei és jogai egykor és ma</i>
	- király: <i>kötelességei és jogai, Saul, Dávid, Salamon</i>
	- próféta: <i>a közvetítő Isten és ember között, a próféták szerepe az ókori izraeli társadalomban</i>
	- Messiás: <i>elképzelések a megváltás koráról</i>
	Fogalmak: a kohén öltözete, áldozatok, Juda és Izrael, próféta (kehuná, trumá, hosen, urim vetumum, cic, korbánot, Jiszráel Jehudá, návi)
18. Nők a Bibliában	- ösanyák: <i>történetük, szerepük</i>
	- Sifrá és Puá: <i>történetük, szerepük</i>
	- prófétanők: <i>történetük, szerepük</i>
	Fogalmak: Debóra, (Dvorá), Mirjám, Eszter
19. A szent iratok	- Zsoltárok: <i>kialakulásuk, a liturgiában betöltött szerepük</i>
	- az öt tekeres: <i>kialakulásuk, a liturgiában betöltött szerepük</i>
	- Jób: <i>a történet üzenete a zsidó gondolkodásban</i>
	Fogalmak: Zsoltárok könyve, Prédikátor könyve, Siralmak könyve, Az öt tekeres (Tehilim, Kohelet, Échá, hámes Megilot)
20. Vallási törvények (A háláhá)	- a zsidó törvénykezés: <i>a fontosabb jogforrások</i>
	- a zsidó jog fejlődése: <i>korszakok, jelentős személyek</i>
	- a zsidó etika: <i>a zsidó etika jellegzetességei</i>
	Fogalmak: Szóbeli Tan, vallási bíróság (torá sebáálpe, Sulhán Áruh, bét din)
21. Zsidó filozófia	- Maimonidész élete
	- Maimonidész, mint rabbi, filozófus és orvos
	- Maimonidész munkássága, új gondolatai
	Fogalmak: 13 hitágazat (jud-gimel ikárim)
22. Az ima	- Az imakönyv: <i>felépítése, fontosabb részei</i>

	- Imák: <i>kialakulásuk, időpontjaik</i>
	- Áldások: <i>típusok és szabályok</i>
	Fogalmak: Főbb imádságok, Az imák elnevezései (Smá, Smone eszré, Sácharit, Minchá, Árvit)
23. Rabbiniikus tevékenység Magyarországon	Egy magyarországi rabbi élete és munkássága.
24. Izrael földje (Erec Jisráel)	- Izrael a térképen: <i>földrajzi elhelyezkedés, régiók</i>
	- Izrael szentsége: <i>források, az országhoz kötődő előírások, a letelepedés micvája</i>
	- A modern Izrael Állam: <i>kialakulása, jelentősége a zsidó nép életében</i>
	Fogalom: Emlékezés napja, Függetlenség napja, Jeruzsálem napja (Jom háZikaron, Jom háÁcmáut, Jom Jerusálájim)

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsga részei

Középszint
Szóbeli vizsga
15 perc
50 pont

A vizsgán használható segédeszközök

Szóbeli vizsga	
A vizsgázó biztosítja	NINCS
A vizsgaszervező intézmény biztosítja	Biblia, a Próféták könyvei és egyes Szent Iratok, valamint térképek és a szaktanár által kiadott szemelvények, cikkek.

Közzé kell tenni: NINCS.

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Szóbeli vizsga	
15 perc	
10 perc	5 perc
Tételkifejtés	
A) feladat	B) feladat
30 pont	20 pont
50 pont	

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A szóbeli tételsor legalább 20 tételből áll, melyet évről évre legalább 30%-ban (20 tétel esetén 6 tétel) módosítani kell.

A tételsorban meg kell jelennie a követelményrendszerben meghatározott valamennyi témakörnek.

Minden tétel egy A) és egy B) feladatot tartalmaz, melyek között tartalmi összefüggés ne legyen.

Mindkét feladat kérdése a tartalmi követelmények témaköreihez kapcsolódó ismereteket ellenőrzi, a vizsgázó feladata a téma önálló kifejtése.

A felkészüléshez a vizsgázó a vizsgaszervező intézmény által biztosított Bibliát, a Próféták könyveit és egyes Szent Iratokat, valamint térképeket és szemelvényeket, cikkeket használhat forrásanyagként.

A vizsgán a vizsgázó a feladatokat tetszőleges sorrendben fejtheti ki.

A vizsgázónak folyamatosan, logikusan felépítve és a judaisztika nyelvezetének megfelelő használatával, önállóan kell felelnie.

A vizsgázók a tételsort a vizsga előtt nem ismerhetik meg.

A szóbeli vizsgarész értékelése

Az elérhető maximális pontszám 50.

Az A) feladatra adott válasz legfeljebb 30, a B) feladatra adott felelet legfeljebb 20 pont lehet.